

ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ВЧИНЕНИХ ПРАЦІВНИКАМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

THE CONCEPT OF CRIMINAL OFFENCES IN THE SPHERE OF OFFICIAL ACTIVITIES COMMITTED BY LAW ENFORCEMENT OFFICERS

Кулик М.С.

доктор філософії в галузі 081 право, доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики,
Київський університет інтелектуальної власності та права

Кононова В.В.,

доктор філософії в галузі 081 право,
Прокурор відділу впровадження стандартів діяльності прокурорів управління реформ,
Департамент кримінальної політики та захисту інвестицій

Тильчик В.В.

доктор юридичних наук, професор, проректор з наукової роботи,
Київський університет інтелектуальної власності та права

Питання поняття кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, вчинених працівниками правоохоронних органів має вирішальне значення для початку досудового розслідування таких кримінальних правопорушень.

Авторами статті констатується, що Огляд кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів у сфері службової діяльності доцільно розпочати з визначення понятійного апарату щодо цієї категорії кримінальних правопорушень, тому тлумачення та розуміння терміна «правоохоронний орган» дає авторам змогу сформулювати точну та правильну характеристику дефініції «працівник правоохоронного органу».

Автори вдаються до з'ясування терміна «правоохоронні органи» використовується термін «органи правопорядку» та роблять з цією метою огляд ряду законодавчих актів, зокрема : Закону України від 23.12.1993 № 3781-XII «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» та називають перелік правоохоронних органів України, а саме: органи прокуратури, Національна поліція України, Служба безпеки України, Військова служба правопорядку у Збройних силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, Бюро економічної безпеки України, органи й установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони тощо.

У статті ставиться за мету критерії віднесені законодавцем певних органів до правоохоронних. Автори наголошують на пріоритетній ролі органів охорони правопорядку та на їх відмінності від інших правоохоронних органів. Також презентується групова класифікація кримінальних правопорушень досліджуваної категорії.

Робиться авторське визначення кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів у сфері службової діяльності.

Ключові слова: працівник правоохоронного органу, правоохоронний орган, кримінальне правопорушення, поняття кримінальних правопорушень, службова діяльність, досудове розслідування, процесуальні документи.

The issue of the concept of criminal offences in the sphere of official activities committed by law enforcement officers is of decisive importance for the initiation of pre-trial investigations of such criminal offences.

The authors of the article state that it is advisable to begin the review of criminal offences committed by law enforcement officers in the course of their official duties by defining the conceptual framework for this category of criminal offences. Therefore, the interpretation and understanding of the term 'law enforcement agency' allows the authors to form an accurate and correct characterisation of the definition of 'law enforcement officer.'

The authors resort to clarifying the term 'law enforcement agencies' using the term 'law enforcement bodies' and, for this purpose, review a number of legislative acts, in particular: Law of Ukraine No. 3781-XII of 23 December 1993 'On State Protection of Court and Law Enforcement Officials' and list the law enforcement agencies of Ukraine, namely: the prosecutor's office, the National Police of Ukraine, the Security Service of Ukraine, the Military Law Enforcement Service of the Armed Forces of Ukraine, the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, state border protection agencies, the Economic Security Bureau of Ukraine, penal institutions, detention centres, state financial control agencies, fisheries protection agencies, state forest protection agencies, etc.

The article aims to establish the criteria used by the legislator to classify certain bodies as law enforcement agencies. The authors emphasise the priority role of law enforcement agencies and their differences from other law enforcement agencies. A group classification of criminal offences in the category under study is also presented.

The authors provide their own definition of criminal offences committed by law enforcement officials in the course of their official duties.

Key words: law enforcement official, law enforcement agency, criminal offence, concept of criminal offences, official duties, pre-trial investigation, procedural documents.

Постановка проблеми. Корупція відома з давніх часів і сприймається як глобальна та багатогранна проблема у багатьох країнах світу. Впродовж усієї історії розвитку людства корупція як системне явище супроводжувала діяльність державного апарату та послаблювала його, що призводило до дисбалансу у функціонуванні публічної влади. Так, упродовж усього періоду незалежності нашої держави простежується факт постійного зростання рівня кримінальної корупції, що напряду впливає на збільшення кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності. Кримінальні правопорушення у цій сфері набули

неабияких масштабів в Україні, що призвело до реальних загроз цілісності нашої держави, ефективного функціонування усіх гілок влади, забезпечення прав та свобод людини й соціальної рівності зокрема.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасному стану наукової розробленості питань боротьби із кримінальними правопорушеннями приділяли увагу такі науковці, як В.В. Аброськін, П.П. Андрушко, Л.І. Бутенко, В.Є. Боднар, Б.А. Бурбело, А.Ф. Волобуєв, В.О. Гусева, О.О. Дудоров, О.О. Дульський, О.О. Житний, І.О. Завидняк, К.П. Задоя, Д.О. Калмиков та ін. Водночас питання

поняття кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів у сфері службової діяльності, незважаючи на їх актуальність і тенденцію до збільшення, не були предметом окремого дослідження та не отримали належного комплексного відображення у наукових працях.

Виклад основного матеріалу. Огляд кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів у сфері службової діяльності доцільно розпочати з визначення понятійного апарату щодо цієї категорії кримінальних правопорушень. Так, у законодавстві України немає єдиного нормативно-закріпленого визначення дефініції «працівник правоохоронного органу», що призводить до різноманітності та різносприйняття зазначеної категорії [1]. Зауважимо, що поняття «працівник правоохоронного органу» поєднує у собі два незалежних терміни: «працівник» і «правоохоронний орган». Поняття «працівник» є доволі однозначним та легким для сприйняття. Працівником є фізична особа, яка працює на підприємстві, установі, організації, у галузі господарства, науки, культури тощо [2, с. 1103]. Зі свого боку поняття «правоохоронний орган» є набагато складнішим і невизначеним. Тлумачення та розуміння терміна «правоохоронний орган» дасть змогу сформулювати точну та правильну характеристику дефініції «працівник правоохоронного органу».

Конституція України не містить такого поняття, як «правоохоронний орган», а у ст. 131¹ взагалі йдеться про те, що прокуратура в Україні здійснює «організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими й розшуковими діями органів правопорядку» [3]. Як бачимо, в Основному Законі держави замість терміна «правоохоронні органи» використовується термін «органи правопорядку», який, до речі, не зустрічається в інших нормативно-правових актах та юридичній літературі зокрема. Закон України від 23.12.1993 № 3781-ХІІ «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» також не закріплює поняття правоохоронного органу, а надає лише перелік правоохоронних органів України, а саме: органи прокуратури, Національна поліція України, Служба безпеки України, Військова служба правопорядку у Збройних силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, Бюро економічної безпеки України, органи й установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони [4, ст. 2]. Зі свого боку залишається незрозумілим, на якій підставі та за якими критеріями певні органи могли бути віднесені законодавцем до правоохоронних, якщо у законодавстві відсутнє нормативне закріплення цього терміна? Тому, на нашу думку, питання належності певних органів до категорії правоохоронних залишається невирішеним і спірним. В. Я. Тацій зазначав, що поняття «правоохоронні органи» є одним із найбільш невизначених в українському правознавстві, внутрішньо суперечливим і надмірним за обсягом [5].

Спираючись на пояснювальну записку «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» 2016 року й аналітичну записку «До проблеми визначення базових понять у контексті реформування правоохоронних органів» Національного інституту стратегічних досліджень, можемо стверджувати, що в законодавстві України відбулася плутанина щодо визначення й використання термінів «правоохоронні органи» та «органи правопорядку», пов'язана з помилковим перекладом Європейського юридичного терміна Law Enforcement Agencies. Термін Law Enforcement Agencies офіційно перекладається як «правоохоронні органи» (а не «органи правопорядку») [6]. Н. М. Ярмиш, думку якої підтримуємо, також наголошує на тому, що термін «орган правопорядку», який використо-

вується в Конституції України, є результатом помилкового формального перекладу, тобто калькою з англійської мови. Він не відповідає нормам української мови. Правопорядок не може мати будь-яких «органів», тому словосполучення «органи правопорядку» є змістовно безглуздом – у ньому явно не вистачає певного слова «охорони», тобто «органи охорони правопорядку» [7, с. 81].

З огляду на вищевикладене вважаємо, що у ст. 131¹ Основного Закону більш доцільно використовувати (хоч нормативно й не закріплений, але вживаний у законодавстві України) термін «правоохоронні органи», а не включати до Конституції України нову, спірну категорію, як «органи правопорядку».

Визначаючи перелік правоохоронних органів та критерії щодо їх виділення, зауважимо, що ряд науковців, у широкому розумінні, відносять до правоохоронних органів майже всі органи виконавчої влади, наука адміністративного права зі свого боку відносить майже вісімдесят міністерств, відомств та організацій до органів цієї категорії, а деякі науковці до правоохоронних органів відносять і суди [8, с. 57].

Одразу зазначимо, що не розділяємо погляди тих науковців, які відносять суди до правоохоронних органів. Така позиція пояснюється рядом чинників, а саме: 1) суди належать до системи органів судової влади (самостійна та незалежна гілка влади), а ніяк не до виконавчої гілки; 2) відповідно до Основного Закону нашої держави на суди покладено функцію правосуддя, а не правоохоронну функцію; 3) відповідно до ч. 1 ст. 2 та ч. 1 ст. 5 Закону України від 02.06.2016 № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» правосуддя в Україні здійснюється виключно судами, на засадах верховенства права й забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод [9]; 4) з назви та змісту Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» чітко вбачається розмежування судових та правоохоронних органів.

На нашу думку, основним критерієм виділення правоохоронних органів серед інших державних органів є залежність таких органів від безпосереднього здійснення ними правоохоронної діяльності та реалізації правоохоронної функції як основної. Враховуючи це, вважаємо, що система правоохоронних органів України є триступеневою та включає в себе [10, с. 274]: 1) органи охорони правопорядку, тобто органи, для яких правоохоронна діяльність є пріоритетною, а правоохоронна функція – основною; завданням є захист прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави, запобігання злочинності; працівники мають право застосовувати заходи примусу, зокрема вогнепальну зброю; діяльність пов'язана із втручанням у приватну сферу життя людини; 2) органи, для яких правоохоронна діяльність не є основною, – органи виконавчої влади, які здійснюють контроль за дотриманням визначених законодавством прав та обов'язків; 3) органи, окремі підрозділи яких створено для здійснення правоохоронної діяльності.

Як бачимо, в системі правоохоронних органів пріоритетна роль належить органам охорони правопорядку, які відрізняються від інших правоохоронних органів тим, що саме на них покладені завдання щодо забезпечення законності та правопорядку, захисту прав і свобод людини та громадянина, охорони прав і законних інтересів державних органів та організацій, громадських об'єднань, боротьби зі злочинністю та іншими правопорушеннями. Виконуючи ці завдання, органи охорони правопорядку виступають основою ефективного функціонування державного апарату.

В. О. Боняк зазначає, що «правоохоронні органи» та «органи охорони правопорядку» зіставляються як родове та видове. Інакше кажучи, будь-який орган охорони правопорядку є правоохоронним органом, але далеко

не всі правоохоронні органи є органами охорони правопорядку [11, с. 21].

Згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 18 квітня 2012 року № 10-рп/2012 поняття «працівник правоохоронного органу» потрібно визначити, відповідно до розуміння ознак цього суб'єкта злочину, лише за містом його застосування у КК України. Так, визначаючи поняття «працівник правоохоронного органу», варто виходити не лише з того, виконує чи не виконує конкретний орган правоохоронну функцію, а й із комплексного аналізу норм КК України, рішень Конституційного Суду України та положень нормативно-правових актів, які регулюють правовий статус конкретного органу, де міститься, зокрема, вказівка про здійснення цим органом правоохоронної функції [12].

Проаналізувавши нормативну базу, судову практику та різні підходи до трактування понять «працівник правоохоронного органу» та «правоохоронний орган», вважаємо за доцільне надати визначення «працівник правоохоронного органу». Так, «працівниками правоохоронного органу» є особи, які наділені відповідною компетенцією та виконують функції у сфері протидії злочинності, що включає запобігання, виявлення, попередження, розслідування та розкриття правопорушень, виконання покарань чи інших заходів кримінально-правового характеру.

Можемо з упевненістю стверджувати, що прогалини в законодавстві щодо кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів у сфері службової діяльності, а саме відсутність однозначних, закріплених у нормативно-правових джерелах понять призводить до різного й помилкового тлумачення основних категорій; дає змогу довільно, на власний розсуд застосовувати норми законодавства як у сфері правоохоронної, так і у сфері службової діяльності, нехтувати нормами антикорупційного законодавства, неправильно кваліфікувати протиправні діяння, вчинені працівниками правоохоронних органів у сфері службової діяльності тощо [13].

Враховуючи думки науковців, емпіричні дані та вищевикладені дефініції «правоохоронний орган», «працівник правоохоронного органу» й «злочинність у сфері службової діяльності» та притаманні їм ознаки, можна сформулювати поняття кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів у сфері службової діяльності, а саме це – протиправні діяння, які посягають на інтереси держави, громадян та юридичних осіб, підривають авторитет державної влади та вчиняються наділеними відповідною компетенцією працівниками правоохоронних органів з корисливих мотивів або іншої особистої зацікавленості й призводять до незворотних протизаконних наслідків.

З огляду на це визначення можна виокремити специфічні ознаки, притаманні лише кримінальним правопорушенням, які вчиняються працівниками правоохоронних органів у сфері службової діяльності:

- по-перше, вчиняються спеціальним суб'єктом, а саме працівником правоохоронного органу, чий посадові обов'язки пов'язані з виконанням правозастосовних і правоохоронних функцій;

- по-друге, істотно порушують права й інтереси фізичних та юридичних осіб і держави, підривають авторитет правоохоронних органів та державної влади зокрема.

За своєю сутністю кримінальні правопорушення, вчинені працівниками правоохоронних органів у сфері службової діяльності, є корисливими діяннями (хоча ряд з них не є корупційними в сенсі ст. 45 Кримінального кодексу України, але досить часто набувають корупційного «забарвлення» в розумінні ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції») [14, с. 296]. Необхідною умовою вчинення кримінальних правопорушень досліджуваної категорії є насамперед службове становище суб'єкта – працівника правоохоронного органу, а точніше – його можливість реалізувати свої повноваження,

впливати на вирішення певних питань, вчиняти дії (особисто чи даючи вказівки іншим), використовувати наявну в нього інформацію та зв'язки з іншими службовими особами в протиправних цілях, а саме зазіхати на інтереси та права громадян і держави загалом.

Кожне кримінальне правопорушення, вчинене працівником правоохоронного органу в сфері службової діяльності, є індивідуальним, проте для їх розслідування можна використовувати типізовані інформаційні алгоритми, які відображають мінімальний набір даних про протиправну дію, необхідних саме на початковому етапі досудового розслідування таких протиправних дій.

Так, кримінальні правопорушення, які вчиняються працівниками правоохоронних органів у сфері службової діяльності, різняться за ознаками суб'єктивного та об'єктивного характеру, тобто є доволі різноманітними, тому в процесі досудового розслідування, особливо на початковому етапі, досить часто виникають проблеми, пов'язані з правильною кваліфікацією таких кримінальних правопорушень, що безпосередньо впливає на повноту, якість і строки їх розслідування та розкриття [15, с. 142]. Окреслена ситуація ще раз підтверджує факт недосконалості кримінального законодавства й недостатньої розробки понятійного апарату як у правоохоронній сфері, так і у сфері службової діяльності.

У юридичній науці та практиці питання кваліфікації протиправного діяння посідає доволі важливе місце, оскільки правильна юридична оцінка вчиненого особою протиправного діяння або її посткримінальна поведінка є необхідною умовою забезпечення законності ухвалення рішення в процесі судового розгляду кримінального провадження. Помилка в кваліфікації зумовлює необґрунтоване засудження або необґрунтоване виправдання особи, або застосування до особи норм Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, які не містять усіх кримінально-правових ознак вчиненого діяння чи посткримінальної поведінки особи [16, с. 11].

Кримінальні правопорушення, вчинені працівниками правоохоронних органів у сфері службової діяльності, характеризуються низьким рівнем розкриття та високим рівнем латентності. Така ситуація пояснюється, по-перше, складністю об'єктивної сторони кримінальних правопорушень досліджуваної категорії; по-друге, особливістю суб'єкта таких протиправних дій; по-третє, значною кількістю кваліфікуючих ознак, які не завжди можуть повною мірою розкрити всі особливості кримінальних правопорушень цієї категорії, що мають значення для їх досудового розслідування. Акцентуємо увагу на тому, що важливою кваліфікуючою ознакою корупційних кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів у сфері службової діяльності, крім об'єкта та об'єктивної сторони, буде предмет таких кримінальних правопорушень, його розмір. Наприклад, корисливе використання працівниками правоохоронних органів свого службового становища або бездіяльність працівника та нежиття передбачених законодавством заходів з корисливих мотивів обумовлює тісний зв'язок досліджуваних кримінальних правопорушень з отриманням неправомірної вигоди, тобто вчиненням кримінальних правопорушень корупційного характеру, де предмет правопорушення та його розмір будуть виступати важливою кваліфікуючою ознакою.

Як бачимо, результативність початкового етапу досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів у сфері службової діяльності, насамперед буде залежати від правильної юридичної оцінки (кваліфікації) протиправних дій та їх чіткого розмежування, поділу на групи. Розмежуванням або класифікацією кримінальних правопорушень є розподіл таких протиправних дій на групи залежно від ряду критеріїв або ознак. Саме за допомогою класифі-

кації (розмежування) протиправних дій певної категорії можна відобразити типові об'єктивні ознаки для кожної групи таких дій; поглибити знання про самі об'єкти, що позитивно впливає на кваліфікацію таких протиправних дій і початковий етап досудового розслідування [17, с. 14].

Отже, вважаємо, що для правильної кваліфікації кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів у сфері службової діяльності, та для подальшої розробки методики проведення досудового розслідування таких кримінальних правопорушень доцільно визначити, які саме протиправні дії входять до цієї категорії.

О. Мартиненко зазначає, що для правильної кваліфікації злочинів, вчинених працівниками правоохоронних органів, їх доцільно групувати відповідно до розділів Особливої частини Кримінального кодексу України [18, с. 61]. О. Ігнатів основним критерієм класифікації досліджуваних кримінальних правопорушень вбачає зв'язок злочинного діяння з виконанням працівником правоохоронних органів своїх службових функцій [19, с. 213]. Зі свого боку С. І. Литвиненко ділить кримінальні правопорушення, які вчиняються працівниками правоохоронних органів у сфері службової діяльності, на такі групи: 1) протиправні дії, у сфері службової правоохоронної діяльності; 2) правопорушення проти правосуддя; 3) правопорушення у сфері службової діяльності, які вчиняються працівниками правоохоронних органів, які є суб'єктами протидії корупції, тобто за допомогою використання так званих антикорупційних службових повноважень [20, с. 213]. Більш широко класифікацію протиправних дій, які вчиняються працівниками правоохоронних органів, надає І. В. Баган, він виділяє [21, с. 39–41]: 1) протиправні дії, які не посягають ні на службову, ні на правоохоронну діяльність, об'єктом посягання є інша сфера суспільних відносин (стст. 145, 191, 219, 232 КК України); 2) протиправні дії, безпосереднім об'єктом посягання яких є суспільні відносини, пов'язані із правоохоронною діяльністю (стст. 328, 329, 330 КК України); 3) протиправні дії безпосередньо у сфері службової діяльності (стст. 364, 366, 367, 368 КК України); 4) протиправні дії, у яких закон прямо визначає суб'єктом працівника правоохоронного органу (ст. 365, ч. 2 ст. 370, ч. 1 ст. 365, ч. 2, 3 ст. 365 та ч. 2 ст. 370 КК України); 5) протиправні дії, у яких закон прямо не визначає суб'єктом працівника правоохоронного органу, однак це впливає з положень інших нормативно-правових актів або ж визначає суб'єктом лише окремі категорії працівників правоохоронних органів (слідчих, прокурорів тощо) (стст. 371, 372, 373, 374, 380, ч. 2 ст. 387 КК України).

Досить цікавою є класифікація кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів у сфері службової діяльності, запропонована В. Є. Боднарем. Так, науковець їх усіх поділяє на три категорії: перша пов'язана із загальнопрофесійними аспектами діяльності (стст. 364, 365, 367 КК України); друга – з набуттям або укріпленням незаконної матеріальної вигоди (стст. 368, 368², 369, 369² КК України); до третьої належать кримінальні правопорушення, пов'язані з вузькоспеціальною діяльністю (стст. 366, 370 КК України) [22, с. 286].

На нашу думку, класифікація кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів у сфері службової діяльності, одночасно з об'єктивними обставинами вчинення й особливостями суб'єктів, що їх вчиняють, з одного боку, та завданням щодо їх розслідування й попередження – з іншого, передбачає поділ

усієї системи кримінальних правопорушень цієї категорії на три підсистеми або групи. Тобто цей поділ виходить із переважно кримінально-правових ознак таких кримінальних правопорушень, але водночас враховує особливості їхнього криміналістичного дослідження, тобто мети та завдання розслідування. Тож криміналістична класифікація кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів у сфері службової діяльності, спряє розробці методичних рекомендацій щодо їх виявлення, розкриття та розслідування.

Отже, кримінальні правопорушення досліджуваної категорії доцільно поділити на такі групи:

1) кримінальні правопорушення, які вчиняються щодо винних (підозрюваних) і невинних осіб. До цієї групи варто віднести такі кримінальні правопорушення, як: «умисне вбивство» (ст. 115 КК України); «умисне тяжке тілесне ушкодження» (ст. 121 КК України); «катування» (ст. 127 КК України); «насильницьке зникнення» (ст. 146¹ КК України); «порушення недоторканості житла» (ст. 162 КК України); «завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою» (ст. 371 КК України); «притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності» (ст. 372 КК України); «примушування давати показання» (ст. 373 КК України); «порушення права на захист» (ст. 374 КК України);

2) кримінальні правопорушення, які вчиняються у формі бездіяльності. До цієї групи варто віднести такі кримінальні правопорушення, як: «бездіяльність працівника правоохоронного органу щодо незаконної діяльності з організації або проведення азартних ігор, лотерей» (ст. 365³ КК України); «службова недбалість» (ст. 367 КК України);

3) кримінальні правопорушення, які вчиняються проти авторитету державних органів та інтересів державної служби. До цієї групи варто віднести «зловживання владою або службовим становищем» (ст. 364 КК України); «перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу» (ст. 365 КК України); «службове підроблення» (ст. 366 КК України); «прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» (ст. 368 КК України); «незаконне збагачення» (ст. 368⁵ КК України); «зловживання впливом» (ст. 369² КК України); «провокація підкупу» (ч. 2 ст. 370 КК України).

Висновки. Виходячи з вищевикладеного, за своєю сутністю кримінальні правопорушення, вчинені працівниками правоохоронних органів у сфері службової діяльності, є протиправними діяннями, які посягають на інтереси держави, громадян і юридичних осіб, підривають авторитет державної влади та вчиняються наділеними відповідною компетенцією працівниками правоохоронних органів з корисливих мотивів або іншої особистої зацікавленості. Найбільш поширеними протиправними діяннями цієї категорії є такі: нанесення тяжких тілесних ушкоджень; незаконне проведення обшуку; незаконне затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою; притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності; примушування давати показання; неповідомлення відомостей, необхідних для встановлення істини в кримінальному провадженні; неприйняття передбачених законом рішень, що призводить до затягування розслідування; прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди працівником правоохоронного органу.

ЛІТЕРАТУРА

1. До проблеми визначення базових понять у контексті реформування правоохоронних органів: аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/do-problemi-viznachennya-bazovikh-ponyat-u-konteksti-reformuvannya>

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. 5-те вид. К.; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.

3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>
5. Тацій В. Я. Доповідь Комісії з питань правоохоронної діяльності щодо визначення поняття та системи правоохоронних органів. URL: http://constituanta.blogspot.com/2013/02/blog-post_2280.html
6. До проблеми визначення базових понять у контексті реформування правоохоронних органів: аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1153>
7. Ярмиш Н. М. Зміст терміна «органи правопорядку», використаного у статті 131-1 Конституції України. *Вісник національної академії прокуратури України*. 2016. № 4 (46). С. 79–84.
8. Концепція державної політики у сфері кримінальної юстиції та забезпечення правопорядку в Україні та відповідні законопроекти. К. : [б. в.], 2007. 240 с.
9. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
10. Кононова В. В. Суперечливість поняття «правоохоронні органи України». *Реформування кримінального провадження в Україні: кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті професорів В. П. Бахіна, В. К. Лисиченка, І. Я. Фрідмана, м. Ірпін, 19 трав. 2023 р. Ірпін, 2023. С. 271–276.
11. Боняк В. О. Конституційно-правові засади організації та функціонування органів охорони правопорядку України: проблеми теорії і практики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право, муніципальне право». Х., 2015. 40 с.
12. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Кузьменка Віталія Борисовича щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 364 Кримінального кодексу України (справа щодо застосування кваліфікуючої ознаки «працівник правоохоронного органу» до працівника державної виконавчої служби) від 18 квітня 2012 року № 10-рп/2012.
13. Гекалюк Р. Юридична особа публічного права» та «посадова особа»: визначення понятійної бази. *Держслужбовець*. 2017. № 1. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ds/2017/january/issue-1/article-24604.html>
14. Корупційні схеми: їх кримінально-правова кваліфікація і досудове розслідування : практичний посібник / Дудоров О. О., Житний О. О., Задоя К. П., Калмиков Д. О., Луцик В. В., Навроцький В. О., Хавронюк М. І., Шехавцов Р. М. ; за ред. М. І. Хавронюка. К. : Москаленко О. М., 2019. 464 с.
15. Шульга М. М., Плахотіна В. М., Баланюк О. В. Криміналістика : навч.-метод. посібник. 4-е вид., випр. і доп. Одеса : Фенікс, 2013. 298 с.
16. Ус О. В. Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації : лекції. Харків : Право, 2018. 368 с.
17. Антипов В. І. Класифікація злочинів та система покарань: взаємозв'язок та суперечливість. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018. № 1(10). С. 1–19.
18. Мартиненко О., Ігнатов О. Феномен правопорушень серед працівників міліції: питання кримінально-правової дефініції. *Право України*. 2005. № 1. С. 60–63.
19. Ігнатов О. М. Класифікація злочинів, що вчиняються працівниками органів внутрішніх справ. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. 2008. Т. 21 (60), № 2. С. 211–217.
20. Литвиненко С. І. Юридична відповідальність посадових осіб правоохоронних органів як суб'єктів протидії корупції в Україні. *Право та інновації*. Х., 2015. № 4. С. 102–109.
21. Баган І. В. Види злочинів, вчинення яких працівником правоохоронного органу має кримінально-правове значення. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України* : збірник наукових статей. 2019. Вип. 49. С. 34–45.
22. Боднар В. Є. Криміналістична класифікація злочинів у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками національної поліції України. *Юридичний бюлетень*. 2018. Вип. 7, ч. 2. С. 280–287.